

Spis treści

| | |
|--------------------|------|
| Przedmowa..... | VII |
| Bibliografia | XXXI |

Część I Starożytność

| | |
|--|-----------|
| Rozdział I. Monarchie despotyczne i wielkie imperia Wschodu | 3 |
| § 1. Rys historyczny | 3 |
| § 2. Ustrój społeczny despotii | 4 |
| § 3. Ustrój polityczny despotii | 6 |
| I. Monarcha | 6 |
| II. Administracja centralna i lokalna | 6 |
| III. Sądownictwo | 7 |
| § 4. Ustrój polityczny wielkich imperiów | 8 |
| Rozdział II. Państwa-miasta – polis..... | 10 |
| § 5. Polis grecka | 10 |
| I. Rys historyczny | 10 |
| II. Organizacja <i>polis</i> | 11 |
| III. Ustrój społeczny | 11 |
| 1. Obywatele | 11 |
| 2. Ludność zależna | 14 |
| IV. Ustrój polityczny | 15 |
| 1. <i>Polis</i> arystokratyczna | 15 |
| 1.1. Król | 15 |
| 1.2. Rada starszych | 16 |
| 1.3. Zgromadzenie ludowe | 17 |
| 1.4. Urzędnicy | 17 |
| 2. Tyrania | 18 |
| 3. <i>Polis</i> oligarchiczna | 19 |
| 4. <i>Polis</i> demokratyczna (ateńska) | 20 |
| 4.1. Historyczny rozwój demokracji ateńskiej | 20 |
| 4.2. Instytucje | 22 |
| V. Sądownictwo | 25 |
| 1. Sąd przysięgłych | 25 |
| 2. Sądy kolegialne | 26 |
| 3. Sądy jednoosobowe | 26 |

| | |
|---|-----------|
| § 6. <i>Civitas</i> rzymska | 26 |
| I. Rys historyczny | 26 |
| II. Ustrój społeczny | 27 |
| III. Ustrój polityczny w okresie królewskim (753–509 r. p.n.e.) | 31 |
| 1. Król | 31 |
| 2. Senat | 31 |
| 3. Zgromadzenie kurialne (<i>comitia curiata</i>) | 31 |
| 4. Kolegia kapłańskie | 32 |
| IV. Ustrój polityczny w okresie republiki (509–27 r. p.n.e.) | 32 |
| 1. Zgromadzenia ludowe | 32 |
| 2. Senat | 34 |
| 3. Urzędy i urzędnicy (magistratury) | 35 |
| 3.1. Podziały, uprawnienia, cechy | 35 |
| 3.2. Urzędy wyższe | 35 |
| 3.2.1. Konsulowie | 35 |
| 3.2.2. Pretorzy | 36 |
| 3.2.3. Cenzorzy | 37 |
| 3.3. Urzędy niższe | 38 |
| 3.3.1. Edylowie | 38 |
| 3.3.2. Kwestorzy | 38 |
| 3.3.3. Pozostałe urzędy | 38 |
| 3.4. Urzędy nadzwyczajne | 38 |
| 3.4.1. Dyktatorzy | 38 |
| 3.4.2. Trybuni wojskowi z władzą konsularną | 39 |
| 3.5. Trybuni ludowi | 39 |
| 4. Administracja terytorialna | 40 |
| 4.1. Zarząd Italii | 40 |
| 4.2. Prowincje | 41 |
| Rozdział III. Monarchie imperialne | 42 |
| § 7. Monarchie hellenistyczne | 42 |
| I. Rys historyczny | 42 |
| II. Ustrój społeczny | 42 |
| III. Ustrój polityczny | 43 |
| IV. Administracja | 43 |
| § 8. Cesarstwo rzymskie (27 r. p.n.e.–476 r. n.e.) | 44 |
| I. Rys historyczny | 44 |
| II. Ustrój społeczny | 45 |
| III. Ustrój polityczny pryncypatu (27 r. p.n.e.–284 r. n.e.) | 47 |
| 1. <i>Princeps</i> | 47 |
| 2. Zgromadzenia ludowe | 48 |
| 3. Senat | 49 |
| 4. Magistratury | 49 |
| 5. Urzędnicy cesarscy | 50 |
| 6. Kancelaria i rada cesarska | 51 |
| 7. Administracja terytorialna | 51 |

| | |
|---|-----------|
| 7.1. Zarząd Italii..... | 51 |
| 7.2. Prowincje | 52 |
| IV. Ustrój polityczny dominatu (284–476 r.) | 52 |
| 1. Cesarz | 52 |
| 2. Senat | 53 |
| 3. Administracja cesarska | 53 |
| 4. Administracja terytorialna | 53 |
| § 9. Cesarstwo chińskie | 54 |
| I. Rys historyczny | 54 |
| II. Ustrój społeczny | 54 |
| III. Ustrój polityczny | 55 |
| 1. Monarcha. Cesarz | 55 |
| 2. Administracja centralna i terytorialna | 56 |
| Rozdział IV. Źródła prawa (poza prawem rzymskim) | 57 |
| § 10. Pojęcie źródeł | 57 |
| § 11. Prawo Egiptu | 58 |
| § 12. Prawo Mezopotamii | 58 |
| § 13. Prawo Izraela | 60 |
| § 14. Prawo Persji | 60 |
| § 15. Prawo Grecji | 61 |
| Rozdział V. System prawa (poza prawem rzymskim) | 63 |
| § 16. Prawo prywatne | 63 |
| I. Prawo osobowe | 63 |
| II. Prawo rodzinne | 63 |
| III. Prawo rzeczowe | 65 |
| IV. Prawo zobowiązań | 66 |
| V. Prawo spadkowe | 67 |
| § 17. Prawo karne | 67 |
| § 18. Prawo procesowe | 69 |
| Część II Średniowiecze | |
| Wprowadzenie. Granice chronologiczne | 73 |
| Rozdział I. Plemienne państwa barbarzyńskie. Państwo protofeudalne i początki monarchii wczesnofeudalnej | 76 |
| § 19. Państwa germańskie | 76 |
| I. Państwa germańskie na obszarze Rzymu | 76 |
| II. Państwa północnogermańskie | 78 |
| § 20. Państwa słowiańskie | 79 |
| § 21. Ustrój społeczno-gospodarczy | 80 |
| I. Ustrój rodowo-plemienny i jego rozpad | 80 |
| II. Rozwój i kategorie wielkiej własności ziemskiej | 81 |
| III. Władztwo gruntowe. Immunitet | 84 |

| | |
|--|-----------|
| § 22. Ustrój polityczny | 85 |
| I. Wiec | 85 |
| II. Król | 86 |
| 1. Powstanie władzy patrymonialnej..... | 86 |
| 2. Następstwo tronu | 87 |
| 3. Zakres władzy królewskiej | 88 |
| III. Administracja centralna | 88 |
| 1. Dwór królewski | 88 |
| 2. Zebrania nadworne | 89 |
| 3. Urzędnicy nadworni | 89 |
| IV. Administracja lokalna | 90 |
| § 23. Wymiar sprawiedliwości | 92 |
| Rozdział II. Jednolita monarchia feudalna..... | 95 |
| § 24. Rys historyczny | 95 |
| § 25. Ustrój społeczny | 98 |
| I. Stosunek lenny | 98 |
| 1. Model kontynentalny | 98 |
| 1.1. Wasalstwo i beneficjum..... | 98 |
| 1.2. Forma zawarcia stosunku lennego | 99 |
| 1.3. Obowiązki wasala i seniora | 100 |
| 1.4. Czas trwania stosunku lennego. Dziedziczenie lenn | 100 |
| 1.5. Przedmiot i własność lenna | 101 |
| 1.6. Hierarchia lenna i jej funkcjonowanie | 102 |
| 2. Model angielski | 103 |
| 3. Model sycylijski | 105 |
| II. Stosunek poddańczy | 106 |
| III. Początki społeczeństwa stanowego | 109 |
| 1. Duchowieństwo | 109 |
| 2. Rycerstwo (szlachta) | 110 |
| 3. Powstanie miast i mieszczaństwa | 110 |
| 4. Chłoptwo | 112 |
| IV. Niewolnictwo | 112 |
| § 26. Ustrój polityczny | 113 |
| I. Idee uniwersalne | 113 |
| 1. Godność cesarska. Cezaropapizm | 113 |
| 1.1. Cesarz wschodniorzymski (bizantyjski)..... | 113 |
| 1.2. Cesarz frankoński (karoliński) | 114 |
| 1.3. Cesarz niemiecki | 115 |
| 2. Papocezaryzm (papalizm) | 117 |
| II. Władza cesarska i królewska | 119 |
| 1. Zakres władzy | 119 |
| 2. Następstwo tronu | 119 |
| 3. Ograniczenia władzy królewskiej na rzecz możnowładztwa. Przywileje | 121 |

| | |
|---|------------|
| III. Administracja centralna | 124 |
| 1. Zebrania nadworne | 124 |
| 2. Urzędnicy nadworni | 125 |
| IV. Administracja lokalna | 126 |
| § 27. Wymiar sprawiedliwości | 130 |
| I. Sądownictwo kontynentalne | 130 |
| Rozdział III. Rozdrobniona monarchia feudalna (policentryzm i monarchie dzielnicowe) | 133 |
| § 28. Rys historyczny | 133 |
| § 29. Ustrój społeczny | 135 |
| § 30. Ustrój polityczny | 136 |
| I. Władza królewska | 136 |
| 1. Francja | 136 |
| 1.1. Zakres władzy | 136 |
| 1.2. Następstwo tronu | 138 |
| 2. Konfederacja Rzeszy Niemieckiej | 139 |
| 2.1. Zakres władzy | 139 |
| 2.2. Elekcja króla | 139 |
| 3. Hiszpania | 140 |
| 4. Ruś Kijowska | 140 |
| 4.1. Zakres władzy | 140 |
| 4.2. Następstwo tronu | 141 |
| II. Administracja centralna | 141 |
| 1. Zgromadzenia nadworne | 141 |
| 2. Urzędnicy nadworni | 142 |
| III. Administracja terytorialna | 143 |
| § 31. Sądownictwo | 146 |
| Rozdział IV. Monarchia stanowa | 148 |
| § 32. Rys historyczny | 148 |
| § 33. Ustrój społeczny. Struktury stanowe | 150 |
| I. Stan duchowny | 150 |
| II. Stan szlachecki | 152 |
| 1. Podział wewnętrzny | 152 |
| 2. Szlachta wyższa | 152 |
| 3. Szlachta niższa | 155 |
| 4. Przywileje | 157 |
| III. Stan mieszczański | 158 |
| 1. Organizacja społeczna | 158 |
| 2. Organizacja gospodarcza. Gildie i cechy | 159 |
| IV. Stan chłopski | 160 |
| § 34. Ustrój miast | 164 |
| I. Włochy | 164 |
| 1. Okres konsularny | 164 |
| 2. Okres podesty | 164 |

| | |
|---|-----|
| 3. Okres cechowy | 165 |
| 4. Signorie | 166 |
| 5. Republiki miejskie | 166 |
| 5.1. Republiki mieszczkańskie (Florencja)..... | 166 |
| 5.2. Republiki arystokratyczne (Wenecja, Genua) | 167 |
| II. Francja | 168 |
| III. Niemcy | 169 |
| IV. Anglia | 171 |
| V. Iberia | 171 |
| VI. Skandynawia | 172 |
| VII. Miejskie republiki feudalne na Rusi (Nowogród i Psków) | 173 |
| § 35. Ustrój polityczny | 174 |
| I. Konstrukcja Korony Królestwa | 174 |
| II. Władza królewska | 176 |
| 1. Zakres władzy | 176 |
| 2. Następstwo tronu | 178 |
| III. Administracja centralna | 179 |
| 1. Rada Królewska (Królestwa) | 179 |
| 2. Urzędnicy nadworni i państwa | 181 |
| IV. Zgromadzenia stanowe ogólnopaństwowe | 182 |
| 1. Geneza | 182 |
| 2. Parlament w Anglii | 183 |
| 2.1. Geneza | 183 |
| 2.2. Struktura | 184 |
| 2.3. Kompetencje | 185 |
| 3. Stany Generalne we Francji | 186 |
| 3.1. Geneza | 186 |
| 3.2. Struktura | 187 |
| 3.3. Kompetencje | 188 |
| 4. Sejm Rzeszy | 188 |
| 4.1. Geneza | 188 |
| 4.2. Struktura | 189 |
| 4.3. Kompetencje | 189 |
| 5. Sobór Ziemski w Rosji | 190 |
| 6. Zgromadzenia stanowe innych państw | 191 |
| V. Administracja lokalna | 194 |
| VI. Lokalne zgromadzenia stanowe | 196 |
| § 36. Wymiar sprawiedliwości | 198 |
| I. Sądownictwo królewskie | 198 |
| 1. Francja | 198 |
| 2. Anglia | 199 |
| 3. Pozostałe kraje europejskie | 202 |
| II. Sądownictwo stanowe | 203 |

| | |
|---|-----|
| Rozdział V. Wielkie imperia średniowiecznej Azji z posiadłościami w Europie | 205 |
| § 37. Cesarstwo Bizantyjskie (Romajów) | 205 |
| I. Rys historyczny | 205 |
| II. Stosunki społeczne | 206 |
| III. Ustrój polityczny | 206 |
| 1. Cesarz | 206 |
| 2. Senat | 206 |
| 3. Administracja centralna | 207 |
| 4. Administracja lokalna | 207 |
| IV. Sądownictwo | 208 |
| § 38. Arabowie | 208 |
| I. Rys historyczny | 208 |
| II. Ustrój społeczny | 209 |
| III. Ustrój polityczny | 210 |
| 1. Kalif | 210 |
| 2. Wezyr | 211 |
| 3. Administracja centralna | 211 |
| 4. Administracja lokalna | 212 |
| § 39. Państwo Turków osmańskich (do 1566 r.) | 213 |
| I. Rys historyczny | 213 |
| II. Ustrój społeczny | 214 |
| III. Ustrój polityczny | 215 |
| 1. Sułtan – kalif | 215 |
| 2. Rada | 215 |
| 3. Administracja centralna | 215 |
| 4. Administracja lokalna | 216 |
| § 40. Państwo Mongołów | 217 |
| I. Rys historyczny | 217 |
| II. Ustrój społeczny | 217 |
| III. Ustrój polityczno-wojskowy | 218 |
| Rozdział VI. Zagadnienia ogólne prawa średniowiecznego | 219 |
| § 41. Główne nurty i cechy | 219 |
| § 42. Dominacja prawa zwyczajowego | 220 |
| § 43. Partykularyzm prawa | 221 |
| § 44. Stanowość prawa | 222 |
| § 45. Kazyistyka prawa | 223 |
| Rozdział VII. Źródła prawa | 225 |
| § 46. Prawo barbarzyńców | 225 |
| I. Spisy praw zwyczajowych Germanów. <i>Leges barbarorum</i> .. | 225 |
| 1. Charakterystyka ogólna | 225 |
| 2. <i>Leges barbarorum</i> szczepów wschodniogermańskich (Wizygoci, Ostrogoci, Burgundowie) | 227 |

| | |
|--|-----|
| 3. <i>Leges barbarorum</i> szczepów zachodniogermańskich (Frankowie) | 227 |
| 4. <i>Leges barbarorum</i> plemion południowogermańskich (Alamanowie, Bawarowie) | 228 |
| 5. <i>Leges barbarorum</i> plemion północniogermańskich (Sasi, Turyngowie, Fryzowie) | 228 |
| 6. Longobardowie | 228 |
| 7. <i>Leges barbarorum</i> plemion anglosaskich | 229 |
| II. Wczesnośredniowieczne prawo stanowione. Kapitularze | 229 |
| III. Pomniki praktyki | 230 |
| 1. Dokumenty | 230 |
| 2. Formuły i formularze | 230 |
| 3. Kartularze | 231 |
| § 47. Późnośredniowieczne prawo rodzime | 231 |
| I. Niepisane prawo zwyczajowe i jego partykularyzm | 231 |
| II. Spisy i ustawy prawa zwyczajowego | 233 |
| 1. Źródła prawa we Francji | 233 |
| 2. Źródła prawa w Rzeszy | 235 |
| 3. Źródła prawa w Hiszpanii | 236 |
| 4. Źródła prawa w Portugalii | 236 |
| 5. Źródła prawa w Italii | 237 |
| 6. Źródła prawa w Szwecji | 237 |
| 7. Źródła prawa w Norwegii i Islandii | 238 |
| 8. Źródła prawa w Danii | 238 |
| 9. Źródła prawa Węgier | 239 |
| 10. Źródła prawa Czech | 240 |
| 11. Źródła prawa Rusi Kijowskiej | 240 |
| 12. Źródła prawa Rosji | 241 |
| 13. Źródła prawa w państwach bałkańskich | 241 |
| III. Ustawodawstwo ogólnopaństwowe i partykularne | 242 |
| IV. Prawo lenne | 245 |
| V. Prawo miejskie | 246 |
| VI. Prawo wiejskie | 250 |
| § 48. Odmienność systemu źródeł prawa angielskiego (po 1066 r.) | 251 |
| I. Prawo statutowe (<i>statutory law</i>) | 251 |
| II. System <i>common law</i> | 252 |
| III. System <i>equity law</i> | 253 |
| IV. Wykształcenie prawnicze | 254 |
| V. Zbiory wyroków. Literatura prawnicza | 254 |
| § 49. Prawo kanoniczne | 256 |
| § 50. Prawo rzymskie w średniowieczu | 258 |
| I. <i>Leges Romanae barbarorum</i> | 258 |
| II. Renesans prawa rzymskiego w późnośredniowiecznych Włoszech | 259 |
| 1. Szkoła glosatorów | 259 |
| 2. Szkoła komentatorów (postglosatorów) | 259 |

| | |
|--|------------|
| III. Recepcja prawa rzymskiego w Rzeszy Niemieckiej | 260 |
| 1. Pojęcie i przyczyny recepcji | 260 |
| 2. Sposoby przeprowadzenia recepcji | 260 |
| 3. Przedmiot recepcji | 262 |
| IV. Recepcja prawa rzymskiego we Francji | 262 |
| V. Rozprzestrzenienie wpływów prawa rzymskiego w innych państwach europejskich | 263 |
| § 51. Prawo bizantyjskie | 264 |
| § 52. Prawo arabskie | 265 |
| Rozdział VIII. Prawo prywatne | 267 |
| § 53. Prawo osobowe | 267 |
| I. Zdolność prawna osób fizycznych | 267 |
| 1. Pojęcie | 267 |
| 2. Brak i ograniczenia zdolności prawnej | 267 |
| 3. Nabycie zdolności prawnej | 272 |
| 4. Utrata zdolności prawnej | 272 |
| II. Zdolność prawna osób prawnych | 273 |
| III. Zdolność do czynności prawnych | 274 |
| 1. Pojęcie | 274 |
| 2. Ograniczenia zdolności do czynności prawnych | 274 |
| § 54. Prawo małżeńskie, rodzinne i opiekuńcze | 276 |
| I. Prawo małżeńskie osobowe | 276 |
| 1. Formy zawarcia małżeństwa | 276 |
| 1.1. Forma świecka | 276 |
| 1.2. Forma kościelna (do 1563 r.) | 277 |
| 2. Rozwiązanie małżeństwa | 278 |
| 3. Wdowa | 279 |
| 4. Stosunki osobowe między małżonkami | 280 |
| II. Prawo małżeńskie majątkowe | 280 |
| 1. Majątek małżeński | 280 |
| 2. Ustroje majątkowe | 281 |
| III. Prawo rodzinne | 283 |
| 1. Rodzina i dzieci | 283 |
| 2. Adopcja (przysposobienie) | 284 |
| 3. Opieka | 284 |
| § 55. Prawo rzeczowe | 285 |
| I. Pojęcie i podział rzeczy | 285 |
| II. Posiadanie i jego ochrona | 286 |
| III. Własność | 287 |
| 1. Pojęcie | 287 |
| 2. Formy własności | 287 |
| 2.1. Własność podzielona | 287 |
| 2.2. Własność alodialna | 288 |
| 2.3. Własność zbiorowa | 288 |
| 3. Ograniczenia własności | 289 |

| | |
|---|------------|
| 3.1. Regalia | 289 |
| 3.2. Prawo bliższości | 289 |
| 3.3. Prawo sąsiedzkie | 290 |
| 3.4. Ordynacje i fideikomisy | 290 |
| 4. Nabywanie własności | 291 |
| 4.1. Nabywanie pierwotne | 291 |
| 4.2. Nabywanie pochodne | 292 |
| 5. Utrata własności | 293 |
| IV. Ograniczone prawa rzeczowe | 294 |
| 1. Wolności | 294 |
| 2. Użytkowanie | 294 |
| 3. Ciężary realne | 295 |
| 4. Zastaw | 296 |
| § 56. Prawo spadkowe | 297 |
| I. Pojęcie spadkobrania | 297 |
| II. Dziedziczenie beztestamentowe | 298 |
| 1. Dziedziczenie ruchomości i nieruchomości | 298 |
| 2. Porządki dziedziczenia | 301 |
| 3. Nabywanie spadku | 302 |
| III. Dziedziczenie testamentowe | 303 |
| § 57. Prawo zobowiązaniowe | 304 |
| I. Źródła zobowiązań | 304 |
| II. Sposoby utwierdzania i umacniania umów | 305 |
| III. Wygaśnięcie zobowiązań | 307 |
| IV. Odpowiedzialność z tytułu zobowiązań | 307 |
| V. Rodzaje umów | 308 |
| Rozdział IX. Prawo karne | 311 |
| § 58. Prawo karne wczesnego średniowiecza | 311 |
| I. Przestępstwo | 311 |
| 1. Pojęcie przestępstwa | 311 |
| 2. Podział przestępstw | 311 |
| 3. Rodzaje przestępstw | 313 |
| 3.1. Przestępstwa prywatne | 313 |
| 3.2. Przestępstwa publiczne | 314 |
| 4. Odpowiedzialność karna | 314 |
| 4.1. Podstawa odpowiedzialności | 314 |
| 4.2. Rodzaje odpowiedzialności | 315 |
| 4.3. Okoliczności wyłączające i ograniczające odpowiedzialność karną. Bezkarność | 316 |
| 4.4. Przyczyny wyłączające lub ograniczające odpowiedzialność karną. Brak winy | 317 |
| 5. Udział w przestępstwie | 317 |
| 5.1. Sprawstwo i współsprawstwo | 317 |
| 5.2. Podżeganie, pomocnictwo i poplecznictwo | 317 |
| II. Kara | 318 |

| | |
|---|-----|
| 1. Pojęcie i racjonalizacja kary | 318 |
| 2. Zasady wymiaru kary | 319 |
| 3. Rodzaje kar | 320 |
| 3.1. Kary prywatne | 320 |
| 3.1.1. Krwawa zemsta i jej ograniczenia | 320 |
| 3.1.2. System kar kompozycyjnych (kary pieniężne) | 322 |
| 3.2. Kary publiczne (państwowe) | 324 |
| § 59. Zmiany w prawie karnym późnego średniowiecza | 326 |
| I. Przestępstwo | 326 |
| 1. Nowy podział przestępstw | 326 |
| 2. Subiektywizacja odpowiedzialności karnej. Wina | 328 |
| 3. Brak bezprawności czynu i winy | 329 |
| 4. Problem karania zamiaru i usiłowania | 330 |
| 5. Udział w przestępstwie | 330 |
| II. Kara | 331 |
| 1. Nowe podziały kar | 331 |
| 2. Wymiar kary | 331 |
| Rozdział X. Postępowanie sądowe | 332 |
| § 60. Najdawniejsze sposoby dochodzenia sprawiedliwości | 332 |
| § 61. Proces zwyczajny | 333 |
| I. Pozew sądowy | 333 |
| II. Zasady procesowe | 333 |
| 1. Zasada jedności procesu cywilnego i karnego | 333 |
| 2. Zasada skargowości | 334 |
| 3. Zasada dyspozycyjności (rozporządzalności) | 334 |
| 4. Zasada kontradiktoryjności | 334 |
| 5. Zasada formalizmu | 335 |
| 6. Zasada ustności i jawności | 335 |
| III. Strony procesowe i ich zastępcy | 335 |
| IV. Terminy i odroczenia (dylacje) | 336 |
| V. Rozprawa. Wyrok | 337 |
| VI. Postępowanie dowodowe. Środki dowodowe | 338 |
| 1. Przysięga własna | 338 |
| 2. Przysięga ze współprzysiężnikami | 338 |
| 3. Świadkowie | 339 |
| 4. Dokumenty | 340 |
| 5. Świadcstwa urzędowe | 340 |
| 6. Ordalia (sądy Boże) | 340 |
| VII. Nagana wyroku | 342 |
| § 62. Postępowanie z urzędu | 343 |
| I. Postępowanie arbitralne | 343 |
| II. Postępowanie rugowe | 343 |
| § 63. Postępowanie szczególne | 344 |
| I. Proces wydobywczy | 344 |

| | |
|---|-----|
| II. Proces przeciwko schwytanemu na gorącym uczynku i zabitemu | 345 |
| III. Proces gościnny | 345 |
| IV. Proces przeciwko szkodliwym ludziom | 345 |
| V. Proces o zbiegłych poddanych | 346 |
| § 64. Postępowanie zapobiegawcze | 346 |
| I. Postępowanie zabezpieczające | 346 |
| II. Postępowanie upadłościowe | 346 |
| § 65. Postępowanie egzekucyjne | 347 |

Część III Czasy wczesnonowożytne

| | |
|---|------------|
| Wprowadzenie. Granice chronologiczne | 351 |
|---|------------|

Rozdział I. Monarchie absolutyzmu renesansowego, klasycznego i oświeconego

| | |
|---|-----|
| § 66. Rys historyczny | 354 |
| § 67. Teoretyczne uzasadnienie monarchii absolutnej | 357 |
| I. Absolutyzm renesansowy | 357 |
| II. Absolutyzm klasyczny | 358 |
| III. Absolutyzm oświecony | 358 |
| § 68. Doktryny ekonomiczne absolutyzmu | 359 |
| § 69. Stosunki społeczne | 361 |
| I. Szlachta | 361 |
| II. Duchowieństwo | 366 |
| III. Mieszczaństwo | 367 |
| IV. Chłópstwo | 370 |
| § 70. Ustrój polityczny | 375 |
| I. Władza królewska | 375 |
| II. Administracja centralna | 378 |
| 1. Rady królewskie i inne organy kolegialne | 378 |
| 2. Urzędnicy ministerialni | 384 |
| III. Reprezentacje stanowe | 386 |
| IV. Administracja lokalna | 391 |
| § 71. Wymiar sprawiedliwości | 395 |
| I. Sądownictwo królewskie | 395 |
| II. Sądownictwo stanowe | 401 |

Rozdział II. Republiki wczesnonowożytne

| | |
|---|-----|
| § 72. Rys historyczny | 403 |
| § 73. Ustrój społeczno-gospodarczy | 404 |
| I. Szlachta | 404 |
| II. Duchowieństwo. Stosunek państwa do wyznań | 405 |
| III. Mieszczaństwo | 406 |
| IV. Chłópstwo | 408 |
| § 74. Ustrój polityczny | 409 |

| | |
|---|------------|
| I. Władza protektora, namiestnika | 409 |
| II. Rady i urzędy centralne | 412 |
| III. Zgromadzenia stanowe | 415 |
| IV. Administracja lokalna | 417 |
| § 75. Wymiar sprawiedliwości | 417 |
| Rozdział III. Kolonie państw europejskich w Ameryce..... | 419 |
| § 76. Rys historyczny | 419 |
| § 77. Stosunki społeczno-gospodarcze | 420 |
| § 78. Ustrój polityczny | 422 |
| Rozdział IV. Źródła prawa wczesnonowożytnego | 425 |
| § 79. Myśl kodyfikacyjna XVI – połowy XVIII w. | 425 |
| § 80. Źródła prawa we Francji | 427 |
| § 81. Źródła prawa w Rzeszy Niemieckiej | 428 |
| § 82. Źródła prawa w państwach skandynawskich | 430 |
| § 83. Źródła prawa w Rosji | 431 |
| § 84. Źródła prawa w innych państwach | 432 |
| § 85. Prawo rzymskie w czasach nowożytnych | 433 |
| I. <i>Usus modernus pandektorum</i> | 433 |
| II. Humanizm prawniczy | 433 |
| § 86. Źródła prawa angielskiego | 434 |
| Rozdział V. Zmiany w prawie prywatnym..... | 435 |
| § 87. Prawo osobowe | 435 |
| I. Osoby fizyczne | 435 |
| II. Osoby prawne | 437 |
| § 88. Prawo małżeńskie, rodzinne i opiekuńcze | 437 |
| § 89. Prawo rzeczowe | 439 |
| I. Posiadanie | 439 |
| II. Własność | 440 |
| III. Nabycie i utrata własności | 441 |
| IV. Rozwój ograniczonych praw rzeczowych | 442 |
| § 90. Prawo spadkowe | 443 |
| I. Dziedziczenie ustawowe | 443 |
| II. Dziedziczenie testamentowe | 444 |
| § 91. Prawo zobowiązań | 444 |
| Rozdział VI. Zmiany w prawie karnym..... | 447 |
| § 92. Charakterystyka ogólna | 447 |
| § 93. Przestępstwo | 448 |
| I. Publicznoprawny charakter przestępstwa | 448 |
| II. Podstawy odpowiedzialności karnej | 448 |
| III. Formy popełnienia przestępstwa | 449 |
| IV. Rodzaje przestępstw | 450 |

| | |
|---|------------|
| 1. Analogia | 450 |
| 2. Przestępstwo czarów – nowy kierunek represji karnej ... | 450 |
| § 94. Kara | 452 |
| I. Pojęcie i racjonalizacja kary | 452 |
| II. Rodzaje kar | 453 |
| III. Zasady stosowania kar | 455 |
| Rozdział VII. Postępowanie cywilne..... | 457 |
| § 95. Proces rzymskokanoniczny | 457 |
| I. Geneza i zasady | 457 |
| II. Stadia procesu | 457 |
| § 96. Kierunki rozwoju procesu cywilnego w czasach wczesnonowożytnych | 461 |
| Rozdział VIII. Postępowanie karne..... | 463 |
| § 97. Proces inkwizycyjny | 463 |
| I. Przebieg procesu inkwizycyjnego | 463 |
| II. Tortury | 464 |
| § 98. Angielski proces karnej | 467 |
| Część IV Czasy nowożytne (późnonowożytne) | |
| Wprowadzenie. Granice chronologiczne | 473 |
| Rozdział I. Zagadnienia ogólne konstytucjonalizmu..... | 475 |
| § 99. Pojęcie konstytucji | 475 |
| § 100. Ustanowienie i zmiana konstytucji | 475 |
| § 101. Struktura i systematyka konstytucji | 477 |
| § 102. Treść konstytucji | 478 |
| § 103. Państwo konstytucyjne. Kryteria podziałów | 479 |
| Rozdział II. Ustrój społeczno-gospodarczy państw konstytucyjnych.... | 482 |
| § 104. Ustrój społeczny | 482 |
| I. Znoszenie podstaw feudalnego ustroju społecznego (1774–1814) | 482 |
| 1. Realizacja praw obywatelskich w Stanach Zjednoczonych | 482 |
| 2. Francuskie deklaracje praw człowieka i obywatela z XVIII w. | 483 |
| 3. Reformy społeczne <i>Steina</i> i <i>Hardenberga</i> w Prusach | 486 |
| 4. Rozwój praw obywatelskich w innych państwach europejskich. Wpływy rewolucji francuskiej | 487 |
| 5. Państwa starego porządku społecznego | 489 |
| II. Przeobrażenia ustroju społecznego w latach 1814/1815–1917/1918 | 489 |
| 1. Reakcja powiedeńska | 489 |

| | |
|--|------------|
| 2. Konstytucyjny liberalizm praw obywatelskich | 491 |
| 3. Zakończenie procesu uwłaszczenia chłopów | 492 |
| 4. Ustawodawstwo socjalne | 493 |
| § 105. Ustrój gospodarczy | 494 |
| I. Kapitalizm liberalny (wolnokonkurencyjny). | |
| Doktryna i polityka | 494 |
| II. Kapitalizm monopolistyczny | 496 |
| Rozdział III. Liberalno-demokratyczne monarchie konstytucyjne | 497 |
| § 106. Rys historyczny | 497 |
| § 107. Ustrój polityczny | 500 |
| I. Władza królewska | 500 |
| 1. Wielka Brytania | 500 |
| 2. Francja | 502 |
| 3. Hiszpania | 505 |
| 4. Portugalia | 507 |
| 5. Włochy | 507 |
| 6. Holandia | 508 |
| 7. Belgia | 509 |
| 8. Szwecja | 510 |
| 9. Norwegia | 511 |
| 10. Dania | 511 |
| 11. Państwa bałkańskie | 512 |
| II. Zarząd centralny | 512 |
| 1. Rząd. Gabinet. Rada | 512 |
| 1.1. Wielka Brytania | 512 |
| 1.2. Pozostałe monarchie europejskie | 514 |
| 2. Ministrowie i ich odpowiedzialność | 516 |
| 2.1. Wielka Brytania | 516 |
| 2.2. Pozostałe monarchie europejskie | 517 |
| III. Ciała ustawodawcze | 520 |
| 1. Parlament w Wielkiej Brytanii | 520 |
| 1.1. Izba Lordów | 520 |
| 1.2. Izba Gmin. Reformy prawa wyborczego | 521 |
| 1.3. Mechanizm rządów parlamentarno-gabinetowych | 523 |
| 2. Ciała ustawodawcze konstytucyjnej monarchii francuskiej | 524 |
| 3. Kortezy w Hiszpanii | 526 |
| 4. Kortezy w Portugalii | 527 |
| 5. Senat i Izba Deputowanych we Włoszech | 528 |
| 6. Stany Generalne w Holandii | 529 |
| 7. Senat i Izba Reprezentantów w Belgii | 530 |
| 8. Riksdag w Szwecji | 531 |
| 9. Storting w Norwegii | 532 |
| 10. Riksdag w Danii | 532 |
| 11. Parlamenti w państwach bałkańskich | 533 |

| | |
|--|------------|
| IV. Administracja lokalna. Samorząd | 534 |
| 1. Wielka Brytania. Unowocześnienie instytucji samorządowych | 534 |
| 2. Francja rewolucyjna. Reformy Konstytuanty | 535 |
| 3. Podziały terytorialno-administracyjne innych monarchii europejskich | 536 |
| 3.1. Model francuski | 536 |
| 3.2. Model historyczny | 537 |
| § 108. Wymiar sprawiedliwości | 539 |
| Rozdział IV. Monarchie absolutne i postabsolutne | 544 |
| § 109. Rys historyczny | 544 |
| § 110. Ustrój polityczny państw złożonych (konfederacji, federacji, unii realnych) | 546 |
| I. Stanowisko przewodniczącego | 546 |
| II. Organy wykonawcze | 547 |
| III. Ciała ustawodawcze | 549 |
| § 111. Państwa unitarne | 550 |
| I. Władza cesarsko-królewsko-sułtańska | 550 |
| II. Zarząd centralny (ministrowie, rady i inne organy) | 551 |
| III. Ciała ustawodawcze | 553 |
| 1. Parlament w Rosji | 553 |
| 2. Rada Państwa w Austrii | 554 |
| 3. Landtag w Prusach | 555 |
| 4. Parlament w Turcji | 555 |
| 5. Parlament w Japonii | 555 |
| IV. Zarząd lokalny | 556 |
| 1. Rosja | 556 |
| 2. Austria i Węgry | 557 |
| 3. Prusy | 558 |
| 4. Turcja | 560 |
| 5. Japonia | 560 |
| § 112. Wymiar sprawiedliwości | 560 |
| I. Rosja | 560 |
| II. Austria i Węgry | 562 |
| III. Prusy i II Rzesza | 563 |
| IV. Turcja | 564 |
| V. Japonia | 565 |
| Rozdział V. Reżymy autorytarne | 566 |
| § 113. Rys historyczny | 566 |
| § 114. Ustrój polityczny | 567 |
| I. Władza autorytarna konsula, cesarza, prezydenta | 567 |
| II. Zarząd centralny. Ministrowie | 569 |
| III. Ciała ustawodawcze | 570 |
| 1. Model francuski | 570 |

| | |
|--|------------|
| 2. Model latynoamerykański | 571 |
| IV. Zarząd lokalny | 572 |
| 1. Model francuski | 572 |
| 2. Model latynoamerykański | 573 |
| § 115. Wymiar sprawiedliwości | 574 |
| Rozdział VI. Republiki | 576 |
| § 116. Rys historyczny | 576 |
| § 117. Ustrój polityczny | 578 |
| I. Władza głowy państwa | 578 |
| 1. Władza prezydenta w USA | 578 |
| 2. Kolegialna i jednoosobowa (prezydent) głowa państwa we Francji | 580 |
| 3. Głowy państwa w innych republikach | 581 |
| II. Zarząd centralny (sekretarze, ministrowie, Rady) | 582 |
| 1. Administracja federalna w Stanach Zjednoczonych. Sekretarze | 582 |
| 2. Ministrowie we Francji | 583 |
| 3. Ministrowie w innych republikach | 584 |
| III. Władza ustawodawcza | 585 |
| 1. Kongres w Stanach Zjednoczonych | 585 |
| 2. Zgromadzenia ustawodawcze we Francji | 587 |
| 3. Władza ustawodawcza w Republice Batawskiej | 589 |
| 4. Władza ustawodawcza w Republice Helweckiej i Szwajcarii | 589 |
| 5. Władza ustawodawcza w republikach iberyjskich | 590 |
| IV. Zarząd terytorialny. Samorząd | 591 |
| 1. Stany w USA | 591 |
| 2. Kantony w Szwajcarii | 592 |
| 3. Zarząd lokalny w pozostałych republikach | 593 |
| § 118. Wymiar sprawiedliwości | 594 |
| I. Sądownictwo federalne i stanowe w USA | 594 |
| II. Sądownictwo Związku i kantonów w Szwajcarii | 596 |
| III. Sądownictwo w pozostałych republikach | 596 |
| Rozdział VII. Zagadnienia kodyfikacji prawa | 597 |
| § 119. Problem kodyfikacji prawa w XVIII w. | 597 |
| § 120. Prawo natury – ideologiczna podstawa kodyfikacji | 598 |
| § 121. Założenia nowoczesnego kodeksu prawa | 600 |
| § 122. Zagadnienie kodyfikacji prawa w Anglii | 602 |
| § 123. Zagadnienie kodyfikacji prawa w USA | 603 |
| § 124. Nowa systematyka prawa | 605 |
| Rozdział VIII. Prawo cywilne | 608 |
| § 125. Rozwój prawa cywilnego i myśli cywilistycznej w XIX i XX w. | 608 |

| | |
|---|-----|
| I. Etapy rozwoju prawa cywilnego | 608 |
| II. Główne nurty myśli cywilistycznej | 609 |
| 1. Kierunek klasyczny. Pozytywizm ustawowy i naukowy | 609 |
| 2. Naturalizm prawniczy | 611 |
| § 126. Źródła prawa cywilnego. Przebieg prac kodyfikacyjnych i ich rezultaty | 613 |
| I. Kodeks bawarski (1756) | 613 |
| II. Landrecht pruski (1794) | 614 |
| III. Kodeks Napoleona (1804) | 616 |
| IV. Kodeks austriacki – ABGB (1811) | 618 |
| V. <i>Swod Zakonow</i> (1832) | 620 |
| VI. Kodeks niemiecki BGB (1896) | 622 |
| VII. Kodeks szwajcarski – ZGB (1907/1912) | 624 |
| VIII. Kodeksy cywilne innych państw | 626 |
| IX. Źródła prawa prywatnego w Anglii | 627 |
| X. Źródła prawa prywatnego w USA | 628 |
| § 127. Źródła prawa handlowego | 629 |
| I. Kodeks francuski (1807) | 629 |
| II. Kodeksy niemieckie (1861, 1897) | 630 |
| III. Kodeks zobowiązań Szwajcarii (1881, 1911, 1936) | 631 |
| IV. Kodeks handlowy Włoch (1882) | 631 |
| V. Źródła prawa handlowego w Anglii | 632 |
| VI. Źródła prawa handlowego w Stanach Zjednoczonych | 632 |
| § 128. Instytucje prawa cywilnego | 633 |
| I. Prawo osobowe, małżeńskie i rodzinne | 633 |
| 1. Osoby fizyczne | 633 |
| 2. Osoby prawne | 635 |
| 3. Prawo małżeńskie osobowe | 637 |
| 4. Prawo małżeńskie majątkowe | 640 |
| 5. Prawo rodzinne | 641 |
| § 129. Prawo rzeczowe | 643 |
| I. Pojęcie rzeczy | 643 |
| II. Posiadanie | 643 |
| III. Własność | 644 |
| § 130. Prawo spadkowe | 646 |
| I. Zasady ogólne | 646 |
| II. Dziedziczenie testamentowe | 647 |
| III. Dziedziczenie ustawowe | 649 |
| IV. Dziedziczenie kontraktowe (umowne) | 650 |
| § 131. Prawo zobowiązaniowe | 650 |
| I. Źródła zobowiązań. Umowy | 650 |
| II. Odpowiedzialność cywilna | 651 |
| § 132. Dziedziny prawa wyodrębnione z prawa cywilnego | 652 |
| I. Prawo handlowe | 652 |
| II. Prawo pracy | 654 |

| | |
|---|-----|
| Rozdział IX. Prawo karne | 658 |
| § 133. Myśl karnistyczna XVIII–XX w. | 658 |
| I. Humanitaryzm prawniczy XVIII w. Przedstawiciele i postulaty | 658 |
| II. Szkoła klasyczna w Niemczech (początek XIX w.) | 662 |
| III. Kierunki pozytywistyczne (schyłek XIX w.) | 665 |
| IV. Nauka prawa karnego w XX w. | 668 |
| § 134. Źródła prawa karnego | 669 |
| I. Kodyfikacja prawa karnego we Francji. <i>Code pénal</i> z 1810 r. | 669 |
| II. Kodyfikacja prawa karnego austriackiego | 672 |
| III. Kodyfikacje prawa karnego w państwach niemieckich i II Rzeszy | 677 |
| IV. Kodyfikacje prawa karnego w Rosji | 680 |
| V. Kodyfikacje prawa karnego w innych państwach europejskich | 683 |
| VI. Kodyfikacje prawa karnego w innych państwach świata | 685 |
| VII. Źródła prawa karnego w Wielkiej Brytanii | 685 |
| VIII. Źródła prawa karnego w Stanach Zjednoczonych | 687 |
| § 135. Podstawowa problematyka nowożytnego prawa karnego | 687 |
| I. Założenia kodeksów karnych | 687 |
| II. Przestępstwo – pojęcie i klasyfikacja | 688 |
| III. Odpowiedzialność. Podmiotowa strona przestępstwa. Wina | 691 |
| IV. Nauka o karze | 694 |
| V. System kar | 695 |
| 1. Podział kar | 695 |
| 2. Kara śmierci | 696 |
| 3. Kary cielesne | 697 |
| 4. Kara pozbawienia wolności | 697 |
| 5. Kary majątkowe | 699 |
| 6. Utrata praw i kary na czci | 699 |
| VI. Środki zabezpieczające | 699 |
| Rozdział X. Postępowanie cywilne | 702 |
| § 136. Źródła prawa | 702 |
| I. Kodyfikacja procesu cywilnego w Austrii | 702 |
| II. Kodyfikacja procesu cywilnego w Prusach i II Rzeszy | 705 |
| III. Kodeks procedury cywilnej Francji z 1806 r. | 707 |
| IV. Kodyfikacja procesu cywilnego w Rosji | 709 |
| § 137. Cechy charakterystyczne nowożytnego procesu cywilnego | 710 |
| Rozdział XI. Postępowanie karne | 712 |
| § 138. Myśl humanitarna i jej postulaty | 712 |
| § 139. Źródła prawa | 714 |
| I. Kodyfikacje procesu karnego w Austrii | 714 |
| II. Kodyfikacje procesu karnego w Prusach i II Rzeszy | 717 |

| | |
|---|-----|
| III. Kodyfikacje procesu karnego we Francji | 719 |
| IV. Kodyfikacje procesu karnego w Rosji | 721 |
| V. Kodeksy postępowania karnego w innych państwach | 723 |
| § 140. Cechy charakterystyczne procesu karnego mieszanego | 723 |
| § 141. Odmienności procesu karnego anglo-amerykańskiego | 725 |

Część V Czasy współczesne

| | |
|---|------------|
| Wprowadzenie. Granice chronologiczne | 729 |
|---|------------|

| | |
|--|------------|
| Rozdział I. Konstytucyjne gwarancje praw obywatelskich i ich praktyczna realizacja w okresie międzywojennym | 731 |
|--|------------|

| | |
|--|------------|
| Rozdział II. Zarys ustroju gospodarczego w okresie międzywojennym | 734 |
|--|------------|

| | |
|--|------------|
| Rozdział III. Ustroje liberalno-demokratyczne | 737 |
|--|------------|

| | |
|------------------------------|-----|
| § 142. Rys historyczny | 737 |
|------------------------------|-----|

| | |
|---|-----|
| § 143. Stare i nowe monarchie konstytucyjne | 738 |
|---|-----|

| | |
|--|-----|
| I. Rozwój demokracji w starych monarchiach | 738 |
|--|-----|

| | |
|--|-----|
| II. Nowe monarchie (od drugiej połowy XIX w.). Nowe konstytucje | 740 |
|--|-----|

| | |
|---|-----|
| III. Wymiar sprawiedliwości w monarchiach | 742 |
|---|-----|

| | |
|-------------------------------------|-----|
| § 144. Stare i nowe republiki | 742 |
|-------------------------------------|-----|

| | |
|--|-----|
| I. Rozwój demokracji w starych republikach | 742 |
|--|-----|

| | |
|--|-----|
| II. Nowe republiki liberalno-demokratyczne | 745 |
|--|-----|

| | |
|----------------------------|-----|
| 1. Władza prezydenta | 745 |
|----------------------------|-----|

| | |
|---|-----|
| 2. Zarząd centralny państwa (rząd, premier, ministrowie) | 748 |
|---|-----|

| | |
|------------------------------|-----|
| 3. Władza ustawodawcza | 749 |
|------------------------------|-----|

| | |
|-----------------------------------|-----|
| 4. Zarząd lokalny. Samorząd | 752 |
|-----------------------------------|-----|

| | |
|-----------------------------------|-----|
| III. Wymiar sprawiedliwości | 754 |
|-----------------------------------|-----|

| | |
|--|------------|
| Rozdział IV. Reżimy autorytarne | 756 |
|--|------------|

| | |
|------------------------------|-----|
| § 145. Rys historyczny | 756 |
|------------------------------|-----|

| | |
|------------------------------------|-----|
| § 146. Pojęcie autorytaryzmu | 757 |
|------------------------------------|-----|

| | |
|--|-----|
| § 147. Władza głowy państwa (król, prezydent, premier, <i>caudillo</i>) | 758 |
|--|-----|

| | |
|----------------------------------|-----|
| § 148. Władza ustawodawcza | 761 |
|----------------------------------|-----|

| | |
|---------------------------------------|-----|
| § 149. Zarząd lokalny. Samorząd | 761 |
|---------------------------------------|-----|

| | |
|---|------------|
| Rozdział V. Reżimy totalitarne | 763 |
|---|------------|

| | |
|------------------------------|-----|
| § 150. Rys historyczny | 763 |
|------------------------------|-----|

| | |
|------------------------------------|-----|
| § 151. Pojęcie totalitaryzmu | 764 |
|------------------------------------|-----|

| | |
|---|-----|
| § 152. Totalitaryzm włoski i niemiecki. Faszyzm | 764 |
|---|-----|

| | |
|--|-----|
| § 153. Totalitaryzm bolszewicki. Stalinizm | 767 |
|--|-----|

| | |
|--|------------|
| § 154. Systemy prawne państw demokratycznych | 770 |
| § 155. Systemy prawne państw totalitarnych | 772 |
| I. System prawny Niemiec | 772 |
| II. System prawny Rosji Sowieckiej i ZSRR | 773 |
| 1. Tworzenie podstaw bolszewickiego systemu prawa (1917–1921) | 773 |
| 2. Kodyfikacja prawa radzieckiego. Kierunki rozwoju | 779 |
| Indeks rzeczowy | 783 |